ژن لەپێش سەردەمی جاهیلیدا ئامتیس شاژنی بابل وەك نموونە.. ڕەسوڵ بێسکێنی

لێکۆڵینەوە و بیرهێنانەوەی مێژووی کۆن، بۆ سوودوەرگرتنە لە ڕووداوەکانی ڕابردوو و بەراوردکردنیان بۆ ئاشنابوون بەژیانی مرۆڤی کۆن، سەبارەت بەژیان و کێشەکانی ژن لەسەردەمانی ڕابردوودا، لێرە باخچەهەڵواسراوەکانی بابل وەك دیاری بۆ شاژنی ئیمپڕاتۆریەتی بابل بیردێنینەوە، هەرچەندە تائێستا لەنێوان حەقیقەت و ئەفسانەدا ساغ نەبۆتەوە باخچەهەڵواسراوەکانی بابل، ڕاستە یاخود ئەفسانەیە، زانستی شوێنەوارناسی و نوسینەکانی بابل لەسەر بوونی ئەم باخچەیە بێدەنگن، بەڵام هەندێک نوسەرانی دێرین بەشێوەیەک پەسندی دەدەن، وەک ئەوەی خۆیان لەسەردەمی ئیمپڕاتۆریەتی بابلدا ژیابن، ئەوەی بەلای ئێمەوە گرنگە ئەوەیە لەنووسراوە مێژووییەکاندا ئاماژەی پێدراوە، باخچەهەڵواسراوەکانی بابل، لەلایەن یەکێک لەمەزنترین پادشاکانی بابل نەبوخەزنەسری دووەم (600 ساڵ پ.ز) لەپایتەختی ئیمپڕاتۆریەتی بابلدا بنیاتی ناوە، بەهۆی سروشتی نامۆی باخچەکەو جوانی و بەناوبانگی کۆشکەکانی و چەندین هۆکاری تر، بەیەکێک لەکارە سەرسوڕهێنەرەکانی جیهانی کۆن دەست نیشانکراوە.

بابل و ئەبوخوزنەسر

بابل بەدووری ٨٠ کیلۆمەتر دەکەوێتە باشوری بەغدادی پایتەختی ئێستای عێراق، شارێکی دێرین و مێژوویە، مەزنترین بەشی مێژووی دێرینی ئەم شارە دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی شەشەمی پێش زایین، لەسەردەمی نەبوخەزنەسەری دووەم.

(بوخت ئەلنەسر) لەئاوەدانکردنەوەی شاری بابلدا شانازی بەخۆیەوە دەکرد، لەو سەردەمەدا چەندین کۆشك و تەلاری بەرز، دیمەن و سیمای شاری بابلیان جوانترکردبوو، چەندین دەروازەی گرنگی هەبوو، یەکێک لەدەروازە گرنگەکانی ئەم شارە، دەروازەی عەشتارە، کە باخچەهەڵواسراوەکانی تێدا بنیاتنراوە، دیمەنێکی ناوازەی بەم شارە بەخشیووە، گشت دارو ڕووەك و میوەیەکی تێداچاندراوە، بەجۆرێك لەهەرچوار وەرزی ساڵدا بەرهەمیان هەیە، لەبەر جوانی و سەرنجڕاکێشی ئەم باخچانە ڕۆژانە گەشتیاران سەردانی دەکەن.

باخچە هەڵواسراوەکانی بابل

زۆربەی سەرچاوە مێژووییەکان باس لەوە دەکەن نەبوخزنەسر پاشای بابل بەمەبەستی ڕازی کردنی دڵی هاوسەرەکەی، ئامتیس کچی پاشای مادەکان، ئەم باخچەیەی بنیاتناوە، ئامتیس لەشاری ئەکباتان لەوڵاتی خۆیدا بەناز پەروەردەکراوە، لەنێو شاخ و تەپۆلکەو شیوو دۆڵی خۆش دیمەن و پڕ لە سەوزایی سەرنجڕاکێش بەدارستان و ئاوی سازگارو شاخەکان ڕاهاتووەو فێری ئاوو هەوای کوێستان بووە، بۆی سەخت بووە لەناوچە گەرمەکانی وەکو بابل بژێت، خۆشەویستی لەڕادەبەدەری پاشا بۆ شاژن بڕیاری دروستکردنی کۆشکێکی حەوت نهۆمی داوە، هەر نهۆمێك دەورەدرابێت بەباخ و داری میوەی بەردارو گوڵی دەگمەن و بۆندار چین لەسەر چین ڕازێنراوەتەوە.

هاوسەرەکەی شازادەیەك بوو، لەخێڵە شاخ نشینەکان و حەزی لەوڵاتە پان و بەرین و تەختەکەی بابل نەبوو، هەمیشە لەیادی ناوچە شاخاوییەکانی خۆی دابوو، ئارەزووی ئەوێی دەکرد، بوخت ئێلنەسر بۆ ئاسوودەکردنی هاوسەرەکەی خۆی، بڕیاریدا کۆشکێك لەشێوەی شاخێك دروست بکات، فەرمانی دا باڵکۆنەکانیشی لەسەر دروست بکەن، کەبەژووره پتەوەکان چاودێری دەکرا، دروستکردنی ئەم باڵکۆنانە،و قاتەکانی پەرستگاکان نەخشەی بۆ کێشرابوو، واتە شێوە تاوەری بوون، کەهەر باڵکۆنێك لەباڵکۆنەکەی ژێر خۆی بچووکتر بوو، گڵیان بەسەر باڵکۆنەکاندا پڕژاندبوو، گوڵە جوانەکان و دارە میوەکانیان لەوێدا ناشتبوو.

ئاودێری باخەکانیشی بەشێوەی زۆر پێشکەوتوو دروستکردووەو لەشوێنی دوورەوە ئاوی بۆهێناوە، بەپێی سیستمی ترومپای زنجیری، ئاوی بۆ نەمامەکان گواستۆتەوە، ئەمە یەکێکە لەهەرە سیستەمە ئاوییە گەورەکانی جیهانی کۆن، ئاوی ڕووباری فوڕاتیان بەترومپا ڕادەکێشاو وەك تاڤگە، بەم لا و ئەو لای باخەکەدا، دەیان پڕژاند، شاژن لەهەیوانی بەرزتری باڵکۆنی ئەم شاخە دەستکردەدا، بەیادی گردەکانی نیشتمانی خۆیەوە دادەنیشت، لەشوێنێکی دوورەوە، بەشێوەیەك دەبینرا دەتوت باخەکە بەئاسمانەوە هەڵواسراوە، مێژوونووسان (باخچە هەڵواسراوەکانی بابل) بەیەکێك لەسەرسوڕهێنەرەکانی دونیای کۆن دەزانن.

لەڕووی ئەندازەییەوە ئەم باخچەیە (328) پێ، واتە (100) مەتربەرزبووە، بەشورایەك دەورە دراون، پانییەکەی نزیکەی (7) مەتردبێت، تویژەران و شوینەوارناسان دوو سیستمی پەمپیان لەنزیک ئاوی فوڕات دۆزیوەتەوە، کەبڕوایان وایە لەڕێگای ئەو پەمپانەوە باخچەکە ئاو دراوە، بۆ ئەوەی لە شێوەی شاخە بەرزەکانی ئەکباتان بێت، تا چێژ و خۆشی بەدڵی شاژن ببەخشێت و ئاو و هەوای وشك و گەرم کارنەکاتە سەر ڕوخسار و جەستەی.

ئەوەی مایەی سەرنجە ئەو هەموو خەرجی و ئەرك و ماندووبوونەی پاشای وڵاتی بابل، لەبیناسازی و تەكنیكی تروپای زنجیرەیی ئاودان، تەنیا لەبەر دڵخۆش كردنی شاژن، كەجوانی و سەرنجڕاكێشی كۆشك و تەلارو دیمەنی باخچەهەڵواسراوەكان نەك ئەو كاتە تەنانەت ئێستاش خەڵكی سەرسام كردووەو بەیەكێك لەكارە سەرسوهێنەرەكانی جیهانی كۆن دانراوە، هیچ ڕێی تێدەچێت، یان گونجاوە بەسەردەمی جاهیلی ناوببرێت، بێگومان ناودێركردنی سەردەمی نەفامی تەنیا بۆ نەپەرستنی خوای تاقانە ناسێنراوە؟.